

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

Mål nr

meddelad i Stockholm den 2 juli 2004

B 1126-04

KLAGANDE

Riksåklagaren

MOTPART

PB

Offentlig försvarare: advokaten IB

SAKEN

Grov misshandel m.m.

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Hovrätten för Västra Sverige, avd. 5, dom den 13 februari 2004 i mål B 5011-03

_____

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

För försvaret av PB i Högsta domstolen tillerkänns IB ersättning av allmänna medel med trettiovtvåusensexhundrafyrtionio (32.649) kr, varav 15.000 kr avser arbete, 13.555 kr tidsspillan och 4.094 kr utlägg. Denna kostnad skall stanna på staten.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Riksåklagaren har yrkat att Högsta domstolen i enlighet med åtalet under åtalpunkten 2 dömer PB för försök till mord och därför skärper påföljden för den samlade brottsligheten.

PB har bestritt ändring.

DOMSKÄL

I enlighet med hovrättens i den delen icke överklagade dom har PB gjort sig skyldig till våld mot tjänsteman och våldsamt motstånd samt grov misshandel. Frågan i målet är nu i första hand hur gärningen under åtalpunkten 2 skall bedömas.

Riksåklagaren har – mot bakgrund av rättsfallet NJA 2002 s. 449 och Högsta domstolens dom den 6 april 2004 i mål B 4189-03 – hävdad att det står klart att omständigheterna ger grund för slutsatsen att PB i den utsträckning som krävs för likgiltighetsuppsåt har insett risken för att målsäganden skulle komma att dö av

knivhuggen och att dessa omständigheter i förening med PB brist på besinning stöder slutsatsen att målsägandens död inte var ett vid gärningen relevant skäl för honom att avstå från knivhuggen. Enligt Riksåklagaren bör därför PB dömas för försök till mord.

Riksåklagaren har vid huvudförhandlingen i Högsta domstolen, förutom tidigare förebringad skriftlig bevisning, åberopat en bild i naturlig storlek av en kniv, som enligt PB är likadan som den han använde vid gärningstillfället. Kniven är försedd med ett T-format handtag med ett knivblad som är 7 cm långt och i stort sett triangelformat med en största bredd på 3 cm strax utanför handtaget. I övrigt har ingen ny bevisning tillkommit.

PB har vid huvudförhandlingen lämnat en berättelse som i allt väsentligt stämmer överens med vad tingsrätten antecknat i sin dom om händelseförloppet. Han har därvid tillagt följande. Han hade köpt kniven något år tidigare. Han samlade på knivar. När målsäganden och MN knuffades med varandra gick målsäganden plötsligt till attack mot MN. PB slog då reflexmässigt mot målsäganden. Han kan inte säga varför han tog till kniven som han kanske hade i bakfickan, och han vet inte om han hade haft den i den slida som hörde till. MN är PB kompis, och PB blev rädd därför att det blev rörigt på platsen. Han tappade kontrollen på grund av att han blev arg och tänkte inte på att det var farligt att använda kniven. Han hörde hur målsäganden skadades av det första hugget med kniven. Troligen skar han omedelbart därefter målsäganden också på halsen. Han såg inga skador på målsäganden innan denne sprang iväg. Han minns inte att någon ropat ”inte kniven” när han sprang efter målsäganden och vet inte varför han högg denne i ryggen. Han var ”blockerad” på grund av sin ilska och tänkte inte heller då på effekten eller att det var farligt. Det var först efter det tredje knivhugget som han kom till besinning och blev chockad av det han gjort. Han siktade inte när han högg utan slog bara till.

Det händelseförlopp som nu skall bedömas består av två särskiljbara delar där PB först tilldelat målsäganden två knivhugg mot ansikte och hals och sedan ytterligare ett i ryggen. Skadorna av de första huggen har visserligen varit allvarliga men såvitt framgår av utredningen inte livshotande. Det är främst det tredje knivhugget – vilket enligt det rättsmedicinska yttrandet var livshotande och skulle ha kunnat leda till döden om inte målsäganden kommit under avancerad medicinsk vård – som skulle kunna föranleda ansvar för försök till mord eller dråp. Det finns inte någon utredning som ger vid handen hur stor risken var för att målsäganden skulle avlida till följd av knivhugget i ryggen. Riksåklagaren har gjort gällande att det i ett fall som det förevarande inte har någon avgörande betydelse hur stor denna risk faktiskt varit. Det skulle enligt Riksåklagaren vara tillräckligt att det objektivt sett var ett livsfarligt handlande, att det saknas anledning att anta att gärningsmannen haft någon annan uppfattning om risken och vidare att gärningsmannen var likgiltig inför effekten.

Den avgörande frågan i målet är om PB när han utdelade det tredje knivhugget hade uppsåt att beröva målsäganden livet. Det har inte påståtts att han haft direkt eller indirekt uppsåt att döda denne, och det saknas anledning att anta att han föreställt sig att en dödlig effekt var praktiskt taget oundviklig. Uppsåt kan emellertid föreligga även om gärningsmannen endast insåg att det fanns en viss risk för att effekten skulle inträda. Enligt NJA 2002 s. 449 och Högsta domstolens ovan nämnda dom den 6 april 2004 skall då vid uppsåtsbedömningen, förutom gärningsmannens insikt om risken för att en effekt skall inträda, det avgörande vara gärningsmannens inställning eller attityd vid gärningstillfället. Vidare framgår att utgångspunkten vid bevisbedömningen skall vara omständigheterna vid gärningen, att insikt om att det förelåg en mycket hög sannolikhet för effekten normalt är tillräcklig, att hänsynslöst beteende, upprörd sinnesstämning och gärningsmannens intresse i gärningen är omständigheter som kan göra att uppsåt

får anses föreligga, även om det inte förelåg en mycket hög sannolikhet, samt att uppsåt i allmänhet inte kan anses föreligga när risken enligt gärningsmannens föreställning inte varit avsevärd. Detta är emellertid riktlinjer som måste behandlas med försiktighet och urskillning, och omständigheterna i det enskilda fallet har betydelse, även vid ett impulsstyrt våldsbrott. I 2004 års avgörande hänvisade Högsta domstolen till rättsfallet NJA 1998 s. 86 enligt vilket angreppssättet och den effekt som detta typiskt sett är ägnat att orsaka kan ges avgörande betydelse för uppsåtsbedömningen, när det är oklart hur stor sannolikheten rent faktiskt varit eller vad gärningsmannen föreställt sig om denna.

I PB fall är det oklart hur stor sannolikheten faktiskt var att knivhuggen mot målsäganden skulle leda till döden och vilken föreställning PB hyste om dödsrisken. Typiskt sett kan dock åtminstone det tredje knivhugget anses ha inneburit en avsevärd risk för att målsäganden skulle berövas livet. När gärningsmannen som här var endast 15 år kan dock detta förhållande inte som ofta annars tas till intäkt för att han varit likgiltig inför effekten av sitt handlande. Det finns inget belägg för att PB hade nått en sådan utveckling i sin personlighet och hade fått sådan erfarenhet att han trots sin ungdom kan jämföras med en vuxen i nu aktuellt hänseende.

Sammantagna kan omständigheterna vid gärningen inte anses utvisa att det föreläggat något sådant uppsåt vid gärningen som innebär att PB skall dömas för annat än grov misshandel.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Munck, Thorsson, Regner (referent), Nyström och Calissendorff
Föredragande revisionssekreterare: Wikström